ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2012:18
SÄRSKILD ARKEOLOGISK UTREDNING

Akallalänken invid Hästa gård

Spånga socken, Stockholms kommun, Uppland

Annica Ramström och Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2012:18
SÄRSKILD ARKEOLOGISK UTREDNING

Akallalänken invid Hästa gård

Spånga socken, Stockholms kommun, Uppland

Annica Ramström och Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2012 Arkeologgruppen

Arkeologgruppen rapport 2012:18
Författare Annica Ramström och Leif Karlenby
Grafisk form Högtorps Diverse
Layout Nina Balknäs @ Högtorps Diverse
Omslagsfoto Vy över den mellersta delen av utredningsområdet från nordöst. Foto av Annica Ramström.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr 2012/0903.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 5
Bakgrund 7
Utredningsområde och kulturmiljö 7
Syfte och metod 10
Resultat och åtgärdsförslag 10
Okulärbesiktning 10
Utredningsgrävning 14
Sammanfattande resultat 17
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen 18
Referenser 19
Administrativa uppgifter 20
Bilagor 21
Bilaga 1. Schakttabell
Bilaga 2. Anläggningstabell

Figur 1. Översiktskarta med utredningsområdet markerat med rött kryss.

Sammanfattning

Mellan den 12 och 16 november år 2012 genomförde Arkeologgruppen AB en särskild arkeologisk utredning, inför anläggandet av en provisorisk väg parallellt med Akallalänken i samband med utbyggnaden av Förbifart Stockholm. Utredningsområdet är beläget på Järvafältet, söder om Hästa gård.

Fornlämningsbeståndet i utredningsområdets omedelbara närhet präglas av lämningar från yngre järnålder och tidig medeltid. Järvafältet under yngre järnålder kan närmast liknas vid ett skärgårdslandskap.

År 2008 gjordes en arkeologisk specialinventering av området söder om Hästa gård. Hela den södra delen av utredningsområdet ingick i denna specialinventering. Vid inventeringen hittades ett flertal nya fornlämningar. Inom utredningsområdets mellersta del, vid specialinventeringen kallad Hästa hästhage, ”*registrerades (...) ett gravfält, ett område med bebyggelselämningar, en husgrund?, en brunnsgrop och tre röjningsrösen*” (Hermodsson 2008:3).

Inför utredningsgrävningen kunde okulärt konstateras att åkermarken i den norra och södra delen av utredningsområdet till stora delar varit sankt under förhistorisk tid och tidig medeltid. I den mellersta delen av utredningsområdet fanns ett höjdparti som bedömdes som intressant ur arkeologiskt perspektiv. Området ligger på en höjd mellan 20-25 meter över havet och bildar en östvästlig höjdrygg som har förbundit ett område med platåhus (Stockholm 248:1 m.fl.) i öster med ett gravfält (Spånga 94:1) i väster. En hålväg (A753) har uppburit denna funktion.

Öster om gravfält Stockholm 250:1 påträffades två ovan mark synliga anläggningar som utifrån sin morfologi bedömdes vara gravar. Det rörde sig om två stensättningar, A709 och A712.

Vid utredningsgrävningen grävdes 36 schakt om sammanlagt 256 löpmeter med en skopbredd på 1,2 meter på höjdpartiet. Av dessa schakt låg tjugo stycken i den södra åkern. Schakten var påfallande homogena. Ett 0,2-0,3 meter tjockt ploglager överlagrade den sterila leran i botten. Resterande sexton schakt grävdes i dagens inhägnade hage. Schakten saknade kulturella inslag, förutom i den norra delen, där flera anläggningar påträffades. Under grästorven och matjorden visade sig kullen vara en moränhöjd med inslag av markfasta block.

På uppdrag av Länsstyrelsen drogs ett antal schakt i och intill fornlämning Stockholm 251:1, lägenhetsbebyggelsen. Detta gjordes i syfte att utröna lämningens karaktär och omfattning. Genom de schakt som drogs kunde det konstateras att det inte rörde sig om någon lägenhetsbebyggelse och att det som tidigare uppfattats som ett spisröse utgjordes av en stensättning. Fornlämning RAÄ Stockholm 251:1 är en medvetet anlagd stenram och i den bemärkelsen rör det sig om en anlagd konstruktion, stratigrafiskt stängd av stensättningen som var belägen ovanpå stenramen i dess västra del.

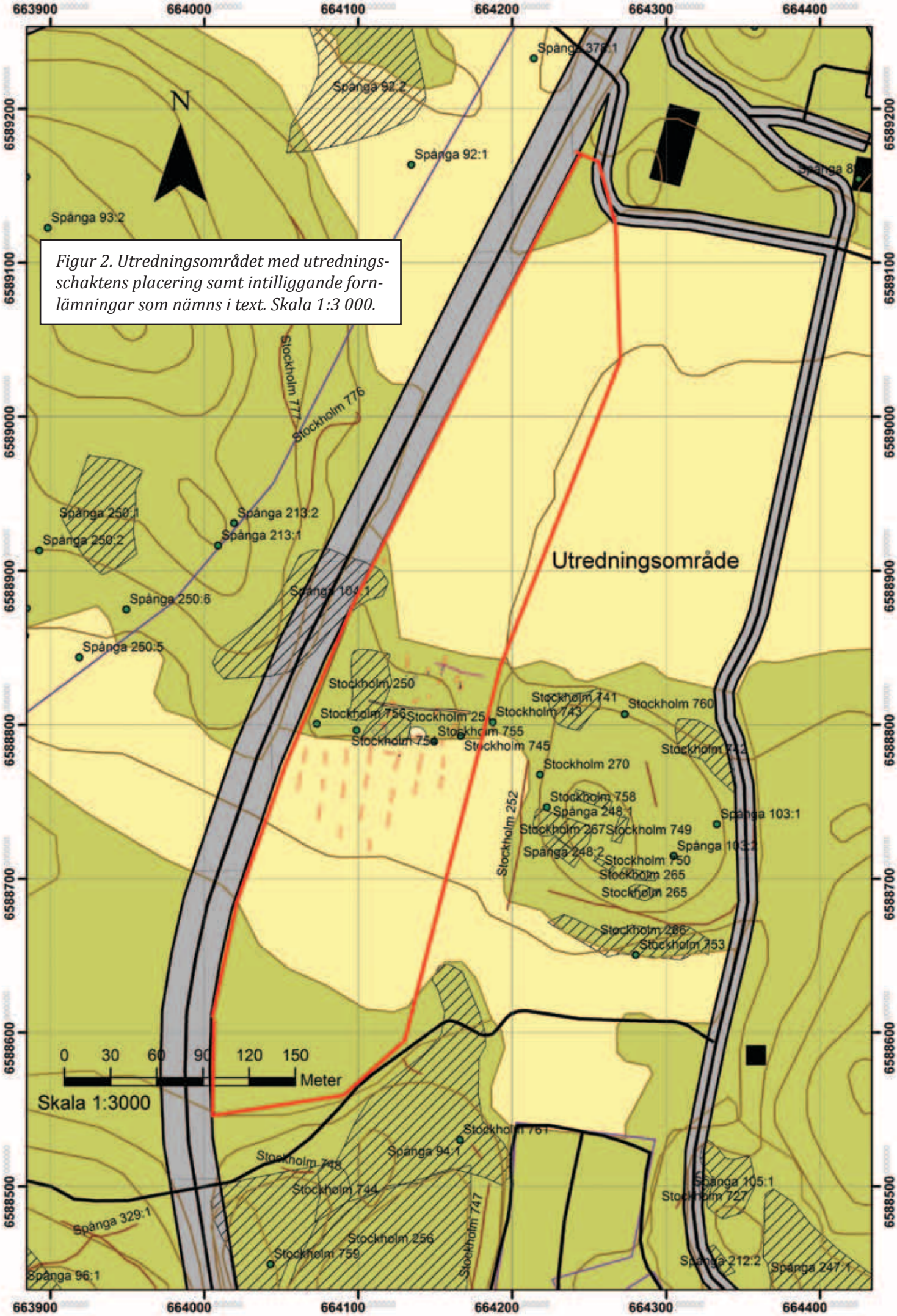

Figur 2. Utredningsområdet med utredningsschaktens placering samt intilliggande fornlämningar som nämns i text. Skala 1:3 000.

De schakt som grävdes i den norra delen av kullen visade på aktiviteter som försiggått på platsen under yngre järnålder. I ett av schakten hittades en torshammare av järn.

Arkeologgruppens uppfattning är att det förutom de sedan tidigare kända fasta fornlämningarna finnas spår av förhistoriska aktiviteter över hela kullen i den mellersta delen av utredningsområdet och att dessa kan knytas till yngre järnålder. Likheterna med en kultplats i Lilla Ullevi, Upplands Bro socken är slående, med den skillnaden att Lilla Ullevi är en regional kultplats och att Hästa närmast skall betraktas som en lokal kultplats.

Bakgrund

Mellan den 12 och 16 november år 2012 genomförde Arkeologgruppen AB en särskild arkeologisk utredning inför anläggandet av en provisorisk väg parallellt med Akallalänken i samband med utbyggnaden av Förbifart Stockholm. Arbetet utfördes av Annica Ramström och Leif Karlenby, som också står för rapporten. Arbetet utfördes på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län och bekostades av Trafikverket.

Utredningsområdet är beläget på Järvafältet, söder om Hästa gård, nära gränsen mellan Stockholms och Järfälla kommuner. Området är också beläget inom Stockholms stads kulturreservat Igelbäcken.

Utredningsområde och kulturmiljö

Järvafältets rika fornlämningsmiljö präglas främst av lämningar från yngre järnålder även om andra tidsperioder förekommer. *”Kring år 1000 e.Kr. låg vattennivån ungefär fem meter över den nuvarande. Detta innebär att Järvafältet under järnåldern var ett skärgårdslandskap. Bebyggelsen har under historisk tid varit belägen på moränhöjder medan inägomarken varit koncentrerad till de lägre liggande ler- och moränpartierna”* (Qviström & Tollin 2002:4).

I slutet av 1960-talet och början av 1970-talet undersöktes ett stort antal lämningar från järnåldern i samband med byggandet av Tensta, Rinkeby, Hjulsta, Akalla samt Kista. På senare år har Hjulsta gamla bytomt, RAÄ Spånga 249, med ett intilliggande gravfält, RAÄ Stockholm 285 undersökts. Platsen som är belägen endast ett par kilometer sydväst om Hästa gård (Dardel m.fl. 2010). Undersökningarna visade att Hjulsta gamla bytomt varit bebodd från järnålder framtill modern tid medan gravfältet hade en datering till vendelvikingatid vilket ger en samtidighet mellan boplats och gravfält under yngre järnålder (Dardel m.fl. 2010).

Fornlämningsbeståndet i utredningsområdets omedelbara närhet präglas också av lämningar från yngre järnålder–tidig medeltid. På en kulle omedelbart öster om utredningsområdet finns synliga lämningar efter så kallade platåhus i form av husgrundsplatåer (Spånga 248:1,

Stockholm 749:1 samt Stockholm 750:1 m.fl.). Fornlämningstypen dateras vanligen till yngre järnålder. På höjdpartiet finns även lämningar i form av stensättningar, stenröjda ytor, fossil åkermark samt hägnader.

Väster om och delvis inom utredningsområdet har gravfältet RAÄ Spånga 104 legat. Gravfältet närmast totalundersöktes av Stockholms stadsmuseum åren 1971-72, i samband med byggandet av Akallalänken. "*Bland sammanlagt nästan 150 anläggningar som påträffades vid undersökningen ingick 16 skelettgravar och 32 brandgravar. Gravfältet har i huvudsak använts under vikingatiden ca 800-1 100 e.Kr.* (Hermodsson 2008:2).

Platåbebyggelsen och gravfältet hör med stor sannolikhet ihop och skall ses som två delar av samma kontext. Inget i den omkringliggande landskaps-, ortnamns- eller fornlämningsbilden kring platåhusen tyder på att bebyggelsen levt vidare efter 1100-talet. Det saknas spår av en historisk bytomt som kan knytas till platåhusen. Närmaste kända bytomter hör till Hjulsta i söder och Hästa i norr. Båda dessa existerade som egna enheter redan under yngre järnålder och har egna gravfält. Dessa kan alltså inte utgöra efterföljare till platå-husen. Mycket tyder på att platsen övergivits vid övergången till eller i början av tidig medeltid.

År 2008 gjordes en arkeologisk specialinventering av området söder om Hästa gård. Hela den södra delen av utredningsområdet ingick i denna specialinventering. Vid inventering hittades ett flertal nya fornlämningar. Inom utredningsområdets mellersta del, vid specialinventeringen kallad Hästa hästhage, "*registrerades vid besiktningen år 2008 ett gravfält, ett område med bebyggelselämningar, en husgrund?, en brunnsgrop och tre röjningsrösen*" (Hermodsson 2008:3).

Söder om utredningsområdet finns ytterligare ett gravfält (RAÄ Spånga 94:1) som består av 3 högar och ett 50-tal synliga stensättningar. Här finns också områden med fossil åkermark som hittade vid specialinventeringen år 2008.

Norr om utredningsområdet ligger byn Hästa som enligt det skriftliga och historiska kartmaterialet bestått av två gårdar. Direkt norr om och i anslutning till Hästa gård återfinns ett gravfält (RAÄ Spånga 88:1) som består av ett 30-tal synliga gravar i form av 4 högar och stensättningar. "*Gravfältet har en klar yngre järnålderskaraktär. En mindre delundersökning gjordes 1972 av två gravar i västra utkanten av gravfältet, båda gravarna saknade daterande fynd*" (Biuw 1992:192). Både gravfältet och namnform-en stödjer teorin att Hästa gård inte är en bebyggelseenhet som har ett samband med eller en kontinuitet med platåhusen på höjden utan att det är en separat bebyggelseenhet etablerad under järnåldern.

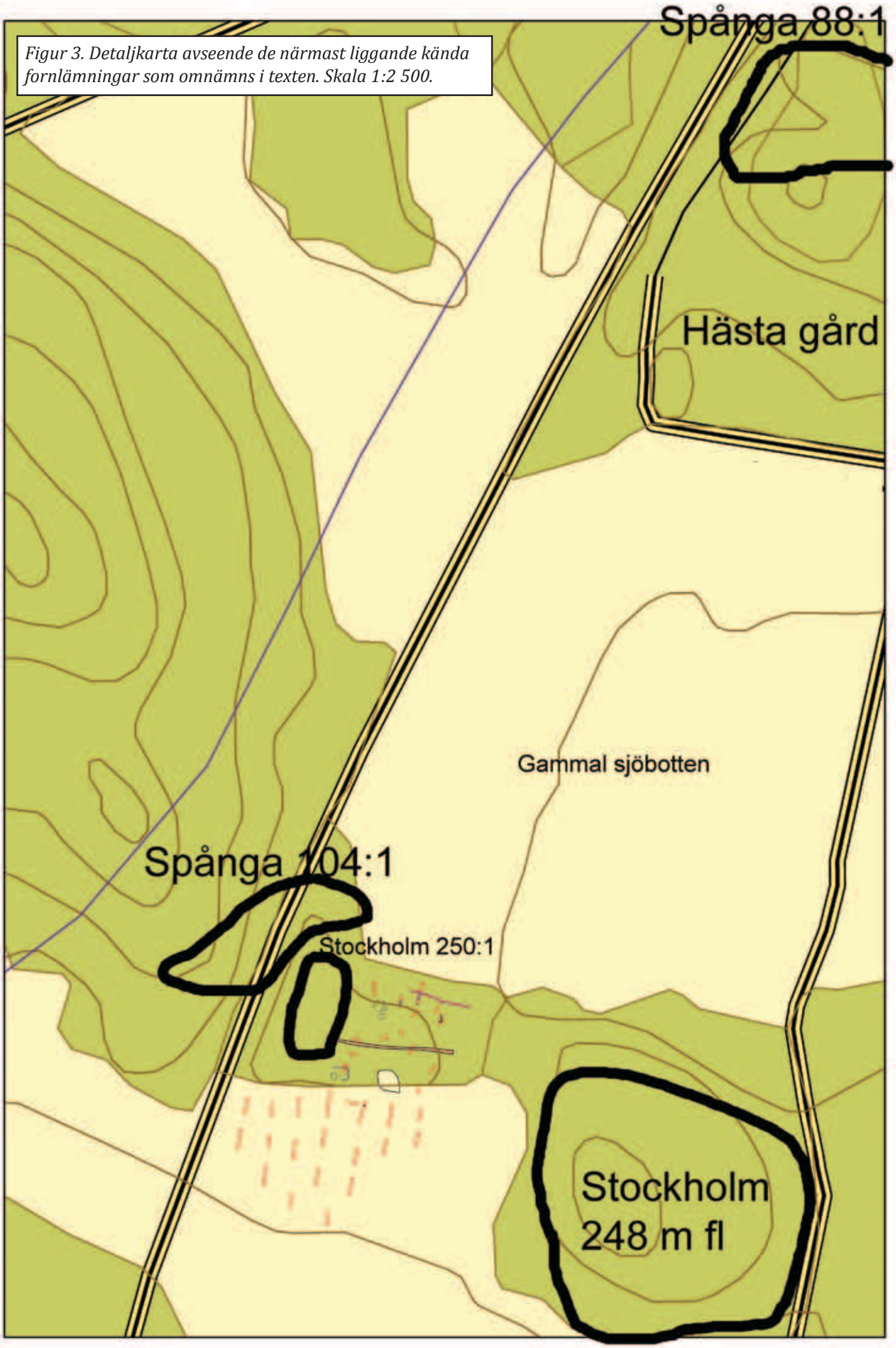

Figur 3. Detaljkarta avseende de närmast liggande kända fornlämningar som omnämns i texten. Skala 1:2 500.

Ser man till det historiska landskapet har partiet mellan platåhusen och Hästa bestått av en igenväxande sankmark som senare har tagits upp för odling, vilket bekräftas av det historiska kartmaterialet och den av Qviström & Tollin utförda historiska landskapsanalysen (2002). Längre tillbaka i tiden har Mälarens vatten gått in och bildat en vik mellan höjden med husgrundsplatåer och Hästa. Platåhusen har då kommit att ligga på en halvö i Mälaren med sitt tillhörande gravfält beläget skyddat inne i viken och exponerat mot de högre landområdena i väster. Hästa har vid samma tidpunkt varit beläget på andra sidan viken, möjligen även det på en halvö med sitt gravfält exponerat mot norr.

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska utredningen invid Akallalänken var att konstatera om eventuella fornlämningar ovan eller under mark skulle komma att beröras av arbetsföretaget samt ge ett fullgott arbetsunderlag till Länsstyrelsen för vidare bedömning i ärendet.

Den särskilda arkeologiska utredningen inleddes med en enklare genomgång av det historiska kartmaterialet samt tidigare arkeologiska och landskapshistoriska utredningar och undersökningar som gjorts i området. En okulär besiktning gjordes i syfte att bedöma områdets terräng och sedan tidigare kända lämningar samt för att bedöma lägen för lämningar som ej var synliga ovan mark.

Utredningsgrävning med hjälp av sökschakt genomfördes på de platser där det vid den okulära besiktningen bedömts kunna finnas dolda fornlämningar under mark. Invid osäkra fornlämningar drogs sökschakt för att klargöra statusen på dessa lämningar.

Alla inmätningar skedde med GPS med en precision som motsvarar en totalstation och som sedan har överförts till dataprogrammet Intrasis och bearbetats i IntrasisAnalysis samt ArcMap 10. Varje enskilt schakt, anläggning, kulturlager eller konstruktion beskrevs och bildar tillsammans objekt som beskrivs och bedöms i fråga om status och dateras om det är möjligt.

Samtliga schakt lades igen efter avslutat fältarbete.

Resultat och åtgärdsförslag

Okulär besiktning

Vid den inledande besiktningen kunde konstateras att åkermarken i den norra delen av utredningsområdet var olämpligt för bosättning och att området legat under vatten eller till stora delar varit sankt under förhistorisk tid och tidig medeltid. Det samma gällde för halva åkern i den södra delen av utredningsområdet. Även denna var lågt belägen och sank.

I den mellersta delen av utredningsområdet fanns ett höjdparti som bedömdes som intressant ur arkeologiskt perspektiv. Höjdpartiet används i dag som åker- och betesmark. Den delen av höjdpartiet som ligger i den södra åkern är en väl markerad platå mot de lägre liggande partierna av åkern i söder.

Där fanns två fasta fornlämningar registrerade, RAÄ Stockholm 250:1 (specialinventeringen 2008) som utgörs av ett mindre gravfält bestående av fem stycken synliga stensättningar. Möjligen kan gravfältet utgöra en rest av det tidigare nämnda gravfältet RAÄ Spånga 104. RAÄ Stockholm 251:1 utgörs av en lägenhetsbebyggelse som vid registreringen (specialinventeringen 2008) bedömdes vara äldre än den äldsta kartan över Hästa gård från år 1636. Utöver detta fanns på höjdpartiet ytterligare kända lämningar som i fornlämningsregistret betecknas som övriga kulturhistoriska lämningar. Det rör sig om ytterligare en husgrund (RAÄ Stockholm 745:1 (specialinventeringen 2008)), vilken inte kunde återfinnas vid besiktningstillfället trots markering i FMIS/Fornsök samt en handfull röjningsrösen (specialinventeringen 2008).

Den mellersta delen av utredningsområdet ligger på en höjd mellan 20-25 meter över havet och bildar en östvästlig höjdrygg som förbundit de tidigare nämnda platåhusen med gravfältet. En hålväg (A573) belägen mitt på höjden kunde uppfattas i släpljus. Hålvägen löper i östvästlig riktning.

I den västra delen återfinns det tidigare nämnda gravfältet Stockholm 250:1, beläget på det högsta partiet. Direkt sydöst om detta finns lägenhetsbebyggelsen Stockholm 251:1. Området öster om gravfältet och lägenhetsbebyggelsen är röjt från mindre sten och innehåller ett 20-tal synliga svackor, förmodligen tidigare nedgrävningar eller gropar. De var placerade mellan vad som uppfattades som markfasta block. På kullens södra sida, mot den södra åkern, finns en handfull röjningsrösen som vid besiktningstillfället uppfattades som förhållandevis moderna, plockade från den södra åkern. Den norra delen av kullen var påbyggd med påförda massor då sluttningens form mot den norra åkern inte var naturlig utan bildade en terrassering (A688).

Strax öster om gravfältet återfanns vid den okulära besiktningen två anläggningar som utifrån sin morfologi bedömdes vara gravar. De var inte tidigare kända, men bör ses som en del av gravfältet. Det rörde sig om två stensättningar, A709 och A712.

I det ena fallet (A709) rörde det sig om en tydligt lagd tät stenpackning med 6 meters diameter. De ingående stenarna var 0,2-0,3 meter stora. I det andra fallet (A712) utgjordes anläggningen av en oregelbunden cirkel med 6-8 meters diameter. Den var lagd med 0,3-1,5 meter stora stenar runt ett 2 meter stort, naturligt block.

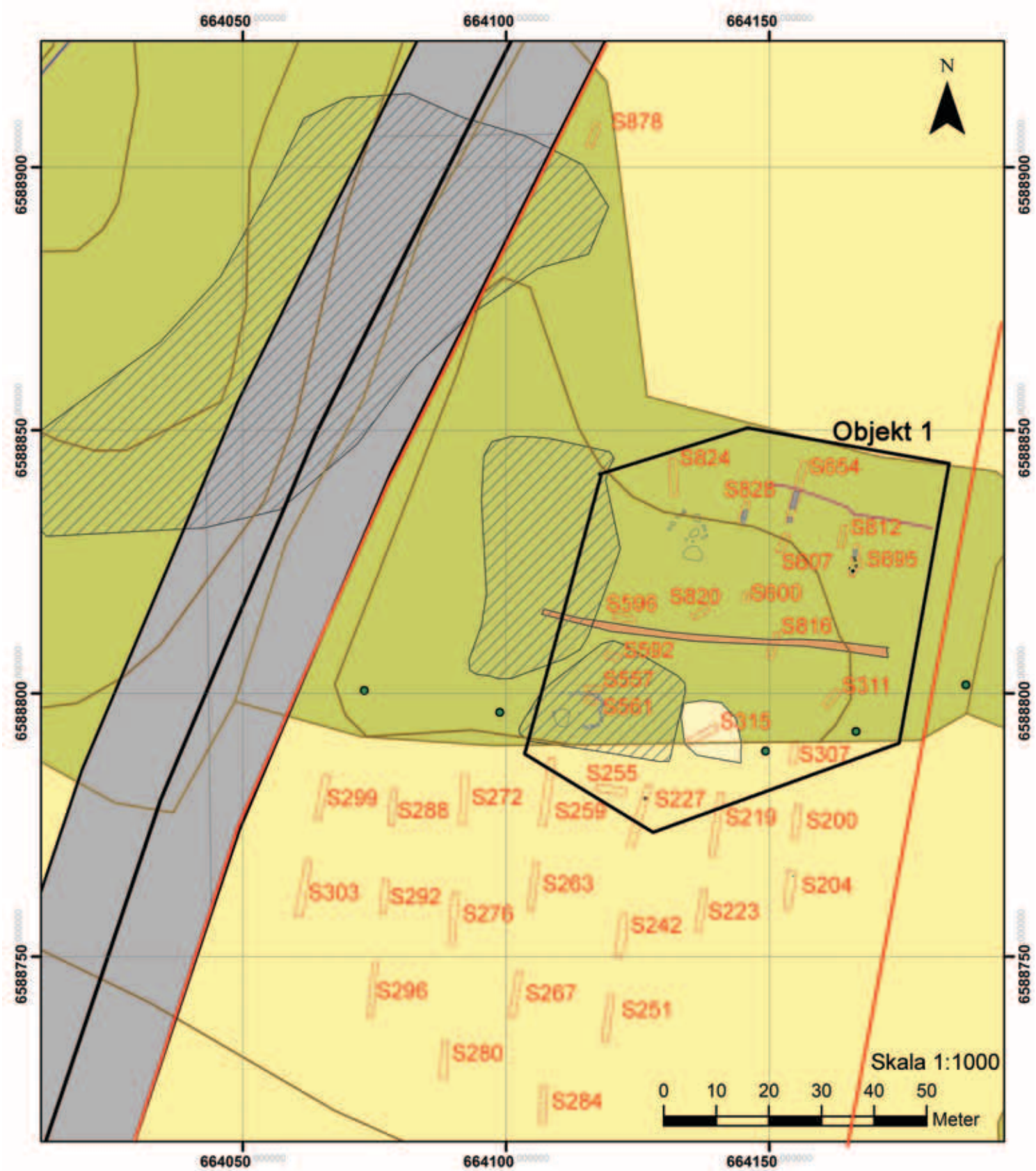

Figur 4. Schaktplan med anläggningar. Objekt 1 markerat med rött heldraget streck. Gröna prickar utgör odlingsrösen. Skala 1:1 000.

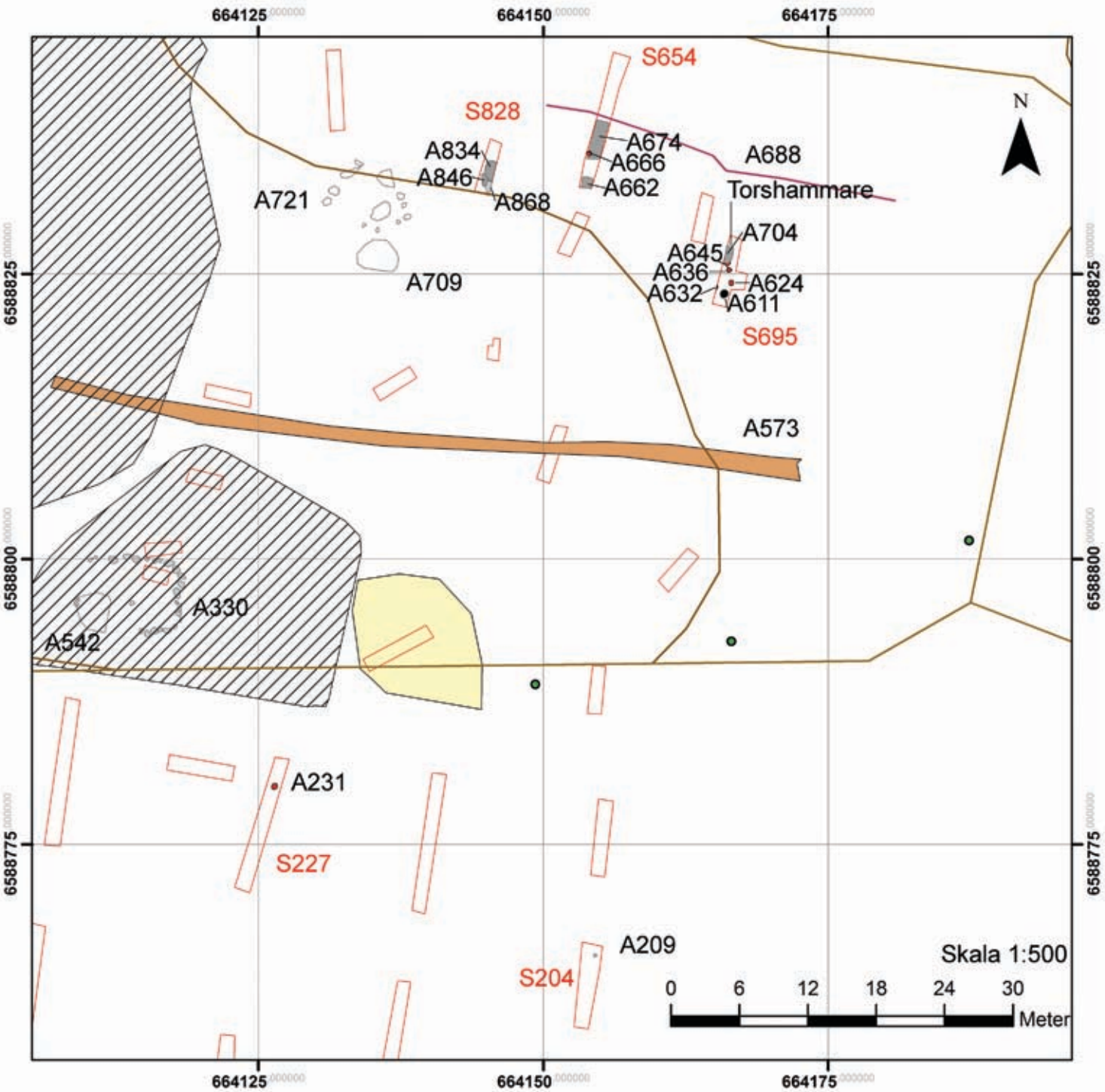

Figur 5. Detaljplan över schakt och nypåträffade anläggningar i den mellersta delen av undersökningsområdet, på den i texten nämnda förhöjningen. Skala: 1: 500.

Utredningsgrävning

Vid den påföljande utredningsgrävningen grävdes 36 schakt om sammanlagt 256 löpmeter med en skopbredd på 1,2 meter inom objekt 1.

Av dessa schakt låg tjugo stycken i den södra åkern, på höjdpartiet och i sluttningen ner mot de lägre liggande och delvis sanka partierna i söder. Stratigrafin i schakten var påfallande homogen och utgjordes av ett 0,2-0,3 meter tjockt ploglager som överlagrade den sterila leran i botten. I schakt 227 hittades ett stenskott stolphål (A231) och i schakt 204 hittades vad som tolkades som en stolphålsbotten (A209) i profilen. Emellertid fanns i det området omfattande kollager med tämligen recent brandavfall. Därför är det troligt att denna anläggning har något med detta lager att göra.

Resterande sexton schakt grävdes på kullen i dagens inhägnade hage. Schakten var tomma på kulturella inslag, bortsett från dem i den norra delen. Under grästorven och matjorden visade sig kullen vara en moränhöjd med inslag av markfasta block. Ett schakt, S600, placerades medvetet i en av de försänkningar som förmodades var en grävd grop. Detta schakt grävdes ej i botten då där fanns en stenfylld grop, dock utan inslag av kulturjord, sot eller kol.

Figur 6. Det mellersta området,del av objekt 1, den betade hagen med synliga nedgrävningar och markfasta block. Foto från söder av Annica Ramström.

På anmodan av Länsstyrelsen drogs ett antal schakt i och intill fornlämning Stockholm 251:1, lägenhetsbebyggelsen. Detta gjordes i syfte att utröna lämningens karaktär och omfattning. Genom de schakt som drogs kunde det konstateras att det inte rörde sig om någon lägenhetsbebyggelse och att det som tidigare uppfattats som ett spisröse utgjordes av en stensättning, A542. Anläggningen

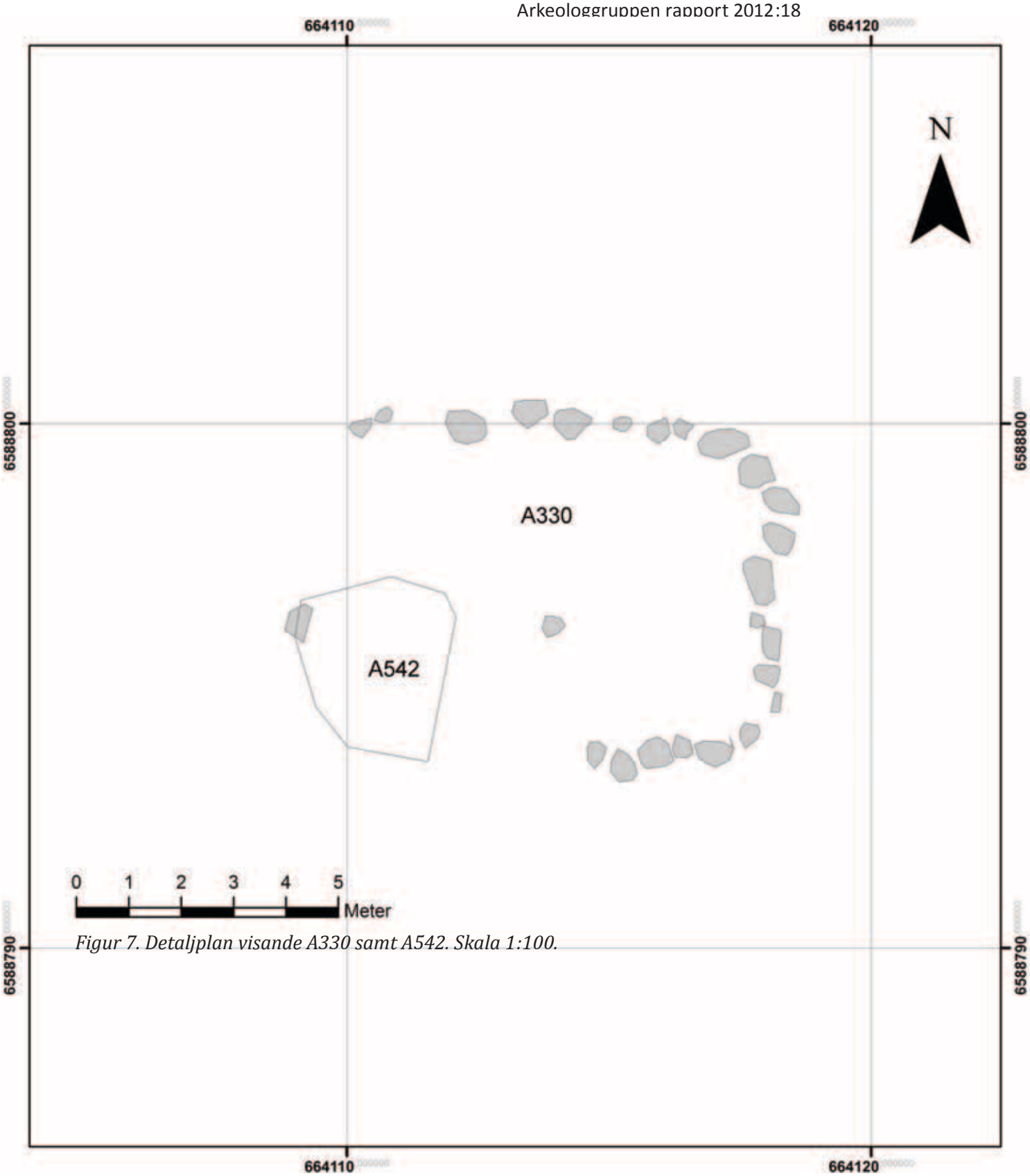

Figur 7. Detaljplan visande A330 samt A542. Skala 1:100.

saknade helt inslag av tegel, sot eller kol. Placeringen av stenarna var sådan att ett spisröse kunde uteslutas. Fornlämning Stockholm 251:1 är en anlagd stenram och i den bemärkelsen rör det sig om en avsiktligt anlagd konstruktion, stratigrafiskt stängd av stensättningen som var belägen ovanpå stenramen i dess västra del.

Figur 8. Fornlämning RAÄ Stockholm 251:1 från norr. Foto av Annica Ramström.

De schakt som drogs i den norra delen av höjdryggen visade på aktiviteter som uppfattas som förhistoriska, troligast från yngre järnålder. Området avslutades mot norr av en uppbyggd terrass (A688). Den sträcker sig längs nordsidan drygt 30 meter och som högst är den uppbyggd cirka 2 meter. I anslutning till denna framkom flertalet av de påträffade anläggningarna.

I schakt 695 fanns en härd (A611) och fyra stolphål (A624, A632, A636 samt A645). Där hittades också en torshammare av järn som är cirka 2-3 centimeter lång med ett omvikt hänge. Den hittades i moränen, men i anslutning till en stenpackning (A704). Schaktet saknade synligt kulturlager.

Torshammaren förefaller inte ha varit en del i en torshammarring, utan ska snarare ses som en enskild amulett. Torshammare som enskilda amuletter är inte vanliga, men det finns en parallell på Helgö, där liknande amuletter har hittats inuti ett hus, på vad som tolkas som en kultplats (Bäck & Hållans Stenholm 2012:75 ff).

I schakt 654 påträffades en stenpackning (A674) i terrassens norra sluttning. Där framkom dessutom anläggningar i form av ett stolphål (A666) och ett kulturlager (A662). I schakt 828 framkom en tätt lagt stenläggning (A834), en stensamling (A846) samt en sten (A868). Den sistnämnda kan ha varit rest och stadgats av stensamlingen. Stenläggningen kan vara rester efter en grav.

Det nordligaste schaktet (S878) drogs i ett område där gravfältet Spånga 104:s östra gräns gått enligt FMIS/Fornsök . Schaktet var helt tom och marken bestod överst av matjord och därunder postglaciala lämningar. Området har långt fram i tiden varit sankt och är så än idag.

Figur 9. Torshammaren i järn som den såg ut före konservering. Foto av Leif Karlenby.

Sammanfattande resultat

Arkeologgruppens uppfattning är att det förutom de sedan tidigare kända fasta fornlämningarna finns förhistoriska aktiviteter på hela kullen i den mellersta delen av utredningsområdet, objekt 1, och att dessa kan kan knytas till yngre järnålder.

De nypåträffade gravarna A709 och A712 bör ingå i det sedan tidigare kända gravfältet Stockholm 250:1. Till detta gravfält bör även räknas stensättningen A542. Stenramen A330 kan utgöra ytterligare en grav i form av en fyrsidig stenkrets eller möjligen ett harg. Det kan inte uteslutas att hela objekt 1 kan vara en kultplats liknande den som grävdes i Lilla Ullevi, Upplands Bro socken (RAÄ 145), för några år sedan. Likheten mellan platserna är slående, med den skillnaden att Lilla Ullevi är en regional kultplats, medan platsen vid Hästa närmast skall ses som en lokal eller privat kultplats för de människor som levde i platåhusen öster om utredningsområdet och som begravdes på gravfältet i väster. Av den anledningen föreslås hela objekt 1 som fast fornlämning.

Det som talar för en kultplats är att både Lilla Ullevi och Hästa är belägna på en från omgivande landskap tydligt markerad förhöjning i landskapet. Båda platserna är medvetet stenröjda, på så sätt att stenpackningar och stenintensiva ytor avlöses av tydligt stenröjda ytor. Möjligen har man vid Hästa även flyttat om vissa av de block som uppfattades som markfasta. Inom båda platserna finns en stenram, som i plan är väldigt lika varandra och där den i Lilla Ullevi har tolk-ats som ett harg. En skillnad är dock storleken, där den i Lilla Ullevi är större (15x7 meter, armarna inkluderade) än den i Hästa (10x7 meter).

Slående är också att båda platserna saknar samtida kulturlager men att det trots detta finns föremål i jordlagren i form av amuletter, i Lilla Ullevi rörde det sig om amulettringar och i Hästa om en tors-

hammare. Amuletterna från båda platserna förefaller vara oanvända. Möjligen har de tillverkats specifikt för ändamålet och offrats direkt efter tillverkning.

Avsaknaden av distinkta kulturlager gör att platserna är svårupptäckta, då de aktiviteter som förekommit på platsen inte avsatt tydliga kulturlager. Däremot har stora mängder jord förflyttats på båda platserna, synligt i Hästa i den norra delen som är påbyggd och där också anläggningarna återfanns. De anläggningar som återfanns i Hästa överensstämmer väl med harget och de samtida anläggningarna i Ullevi. Utöver harget (hägnaden) rörde det sig om stolphål och härdar. Noteras bör att torshammaren inte hittades i ett tydligt kulturlager utan hittades i övergången mellan matjorden och moränen, vilket betyder att artefakter kan finnas utan synliga anläggningar eller lager över hela kullens yta. Fyndet gjordes dock intill förhistoriska anläggningar i form en av härd, fyra stolphål samt en stenpackning. Den registrerade lägenhetsbebyggelsen Stockholm 251:1 kunde vid utredningsgrävningen avfärdas som bebyggelse och omdefinieras som en stenram. Det rör sig dock om en medvetet anlagd konstruktion vars funktion inte är fastslagen utan endast är hypotetisk enligt ovanstående resonemang.

De lägre liggande åkerpartierna i norr och söder bedömdes vid besiktningen inte som möjliga förhistoriska boplatslägen, då de långt fram i tiden varit sanka.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Undersökningsplanen upprättades i enlighet med förfrågningsunderlaget för en förundersökning på Gamla Lunda bytomt Spånga RAÄ 270:1-2 samt för en särskild arkeologisk utredning invid Hästa gård. Denna rapport omfattar endast den särskilda arkeologiska utredningen, då förundersökningen vid Gamla Lundby tomt har skjutits fram till våren 2013. I den ursprungliga undersökningsplanen skulle dessa båda arbeten samrapporteras, undersökningarna kommer istället att avrapporteras enskilt vilket ryms inom den för ärendet upprättade kostnadsberäkningen.

I övrigt har inga avvikelser gjorts från den del av undersökningsplanen som rör den arkeologiska utredningen invid Hästa gård. Syftet med den arkeologiska utredningen var att konstatera om eventuella fornlämningar ovan eller under mark skulle komma att beröras av arbetsföretaget samt ge ett fullgott arbetsunderlag till Länsstyrelsen för vidare bedömning i ärendet. I och med denna rapport anser sig Arkeologgruppen AB har fullföljt den upprättade undersökningsplanen i enlighet med Länsstyrelsens förfrågningsunderlag.

Referenser

Biuw, A. 1992. *Norra Spånga. Bebyggelse och samhälle under järnåldern.* Stockholmsmonografier vol 76. Stockholm.

Bäck, M & Hållans Stenholm A-M. 2012. *Lilla Ullevi – den heliga platsens geografi.* Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Dardel E, Hed Jakobsson A, Lindblom C, Runer, J & Svensson K. 2010. *Hjulsta. En gård från vikingatid och medeltid och ett gravfält från vendel-vikingatid. RAÄ 249 och 285, Särskild undersökning, Spånga sn, Uppland. R*apporter från Arkeologikonsult 2010:2157. Upplands-Väsby.

Hermodsson, Ö. 2008. *Fornlämningsmiljöer vid Järva friområde. Inventering och utvärdering. Specialinventering. Järva friområde, Stockholms stad, Stockholms län.* Kulturmiljövård Mälardalen Rapport 2008:50. Västerås.

Qviström, L & Tollin C. 2002. *Järvafältet. Översiktlig historisk landskapsanayls.* Sveriges Lantbruks Universitet, Instiutionen för ekonomi, Avdelningen för agrarhistoria. Uppsala.

Administrativa uppgifter

Landskap: Uppland
Län: Stockholms län
Kommun: Stockholms kommun
Socken: Spånga socken
Fastighet: Hästa

Arkeologgruppens diarienummer: Ag 2012_05
Länsstyrelsens diarienummer: 431-23572-2011
Projektnr: 2012_05
Fornlämningsnr: Stockholm 250:1 samt Stockholm 251:1

Projektgrupp:
Annica Ramström och Leif Karlenby

Personal:
Annica Ramström och Leif Karlenby

Undersökningstid: 2012-12-12 till 2012-12-16
Exploateringsyta: cirka 0,6-0,7 km^2
Undersökt yta: 252 löpmeter
Läge: Ekonomiska kartan, blad 10I 7d
Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Dokumentationshandlingar som förvaras i ATA, RAÄ, Stockholm:
-

Digitalt arkiv:
Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd:
En torshammare, konserverad av Västsvensk konservering. Förvaras hos Arkeologruppen AB i väntan på fyndfördelning.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Bilaga 2. Anläggningstabell

Bilaga 1. Schakttabell

Samtliga schakt grävdes med en skopbredd om 1,2 meter.

Schaktnr	Längd/m	Djup/m	Beskrivning	Anl	Fynd
			I Södra åkern		
200	6	0,45	0,2 meter ploglager under detta lera.		
204	7	0,3	0,2 meter ploglager under detta lera.	A209	
219	13	0,4	0,2-0,3 meter ploglager under detta lera.		
223	8	0,4	0,2-0,3 meter ploglager under detta lera.		
227	13	0,3	0,3 meter ploglager under detta lera.	A231	
242	9	0,3	0,2-0,3 meter ploglager under detta lera. I norra delen flera stycken naturliga stenblock.		
251	8,5	0,3	0,2 meter ploglager under detta lera.		
255	5	0,3	0,2 meter ploglager under detta lera. I mitten av schaktet två större naturliga stenblock.		
259	13	0,25	0,2 meter ploglager under detta lera.		
263	9	0,3	0,2 meter ploglager under detta lera.		
267	8	0,3	0,2 meter ploglager under detta lera.		
272	10	0,3	0,2 meter ploglager under detta lera.		
276	11	0,3	0,2 meter ploglager under detta lera.		
280	8	0,3	0,2 meter ploglager under detta lera.		
284	7	0,3	0,2 meter ploglager under detta lera.		
288	7	0,3	0,2 meter ploglager under detta lera.		
292	7	0,3	0,2 meter ploglager under detta lera.		
296	10	0,3	0,2 meter ploglager under detta lera.		
299	9	0,3	0,2 meter ploglager under detta lera.		
303	12	0,3	0,2 meter ploglager under detta lera.		

Schaktnr	Längd/m	Djup/m	Beskrivning	Anl	Fynd
			Kullen		
307	4	0,2	0,1 meter grästorv under detta naturlig morän.		
311	4,5	0,2	0,1 meter grästorv under detta naturlig morän.		
315	8	0,2	0,1 meter grästorv under detta lera.		
557	3	0,2	0,1 meter grästorv under detta sten, moränsten?		
561	2	0,15	0,1 meter grästorv under detta sten, moränsten?		
592	3	0,15	0,1 meter grästorv under detta morän.		
596	5	0,25	0,1 meter grästorv i öster lera och i väster morän.		
600	3	0,35	0,1 meter grästorv, under detta matjord med inblandning av sten 0,1-0,2 meter stora. Ej i botten. Grop?		
607	4	0,2	0,1 meter grästorv under detta mjäla med inslag av större block.		
695	8	0,2	0,1 meter grästorv, i den södra delen stenfritt med ett gråsvart kulturlager innehållande sot och kol, i den norra delen en stenpackning.	A611 A624 A632 A636 A704	Torshammare. F703 Tillvaratagen.
812	4	0,2	0,1 meter grästorv och under detta morän.		
816	5	0,2	0,1 meter grästorv och under detta morän.		
820	4	0,2	0,1 meter grästorv och under detta mjäla.		
824	7	0,2	0,2 meter matjord och under detta lera, gammal sjöbotten.		
828	4	0,2	0,1 meter grästorv och under detta morän.	A834 A846 A868	
878	5	0,2	0,1 meter grästorv och under detta lera.		

Bilaga 2. Anläggningstabell

A-nr	Beskrivning
209	Stolphålsbotten, cirka 0,2 m i diam. och 0,04 m djup. Syntes i profilen.
231	Stenskott stolphål. 0,6 m i diam. Skott med sten i storleken 0,1-0,2 m i diam.
319	Fossil åker. Plan stenfri yta cirka 10x 10 m stor.
330	Harg? En stenram cirka 10x7 m stor bestående av 0,3-1,0 m stora stenblock.
542	Grav, rund stensättning cirka 4 m i diam. Flack, svagt välvd bestående av sten i storleken 0,1-0,2 m i diam. Ingen synlig kantkedja. Överlagrar delvis A330.
573	Hålväg. Cirka 65 m lång och 1-2 m bred. Svagt skålformad med ett maximalt djup på 0,2 m. Tydligt synlig i det korta gräset när solen stod lågt.
611	Härd. 0,5 m i diam. Kol och sot i fyllningen.
624	Stolphål. 0,3 m i diam.
632	Stolphål, 0,3 m diam. Skoningssten.
636	Stolphål, 0,3 m i diam. Skoningssten.
645	Stolphål, 0,5 m i diam, stora skoningsstenar
662	Kulturlager, 1 m långt och schaktets bredd. Svagt mörkfärgat och humöst.
666	Stolphål, 0,3 m i diam, stenskott.
674	Stenpackning, cirka 4 m lång, i sluttningen i terrassen.
688	Terrass, 30 m lång och som högst upp mot 2 m hög. Uppbyggd av naturligt moränt material. Möjligen är stenpackningen A674 en del av själva terrasskonstruktionen.
704	Stenpackning, cirka 2 meter lång, bredd större än schaktet.
709	Stensättning, cirka 4 m i diam och upptill 0,3 m hög bestående av tätt packade stenar i storleken 0,2-0,5 m i diam.
721	Stensättning, cirka 6 m diam bestående av 0,4-1,5 m stora stenar runt ett cirka 2,0 meter stort block. Delvis bestående av stenar på ursprunglig plats.
834	Stenläggning. Halvcirkel synlig inom schakt, cirka 1,5 m i diam. Bestående av tätt, tätt packade stenar, 0,1-0,2 m stora.
846	Stensamling, 1,0 m synlig inom schakt, bestående av 0,2-0,3 m stora stenar. Samlingen omslöt A868.
868	Sten 0,8x0,2-0,3 m stor sten. Omslöts delvis av A846. Kan vara en ”omkullfallen rest sten” och packningen en skoning till denna.